

զաւակներդ և նոյն իսկ քու կեանքդ նորա հաճոյից առարկայներն են . եւ նոյն իսկ քու կենդանութեան մէջ մը նալդ անգամ արդէն մի մեծ շնորհ է քեզ համար . ուստի դու պարտաւոր ես միշտ քու գլուխդ հարուածող ձեռքը համբուրելու . քու արիւնդ ծծող տղըուկը փայլալիւս և դքեզ գիշատող դազանաց դէմ շնորհակալութիւն հրատարակելու . քանզի այն է քու հօրդ կամքը . անոնք նորա կամակատարներն են , քեզմով պիտի կըշտանան որ իրեն ծառայեն . եւ եթէ անոնց ծուռ նայիս կամ տրտունջի փոքրիկ ճիգ մը արձակես , գործդ լմնցած է , ըստ որում անհնազանդութիւն կ'ըլլայ ըրածդ . հետեւաբար և արժանի կը լինիս բանտի , գանի , աքսորի , աւանտեսակ զրկանաց և անպատուութեան :

Այսպէս ահա մոլութեանց , ապօրինաւորութեանց և անկարգութեանց գերի եղող մարդն արգարութիւն , օրէնք և իրաւունք առ ոսն հարկանելով կը յամառի ըստ ամենայնի հաւատարիմ մնալ իւր սիրելի չատուածոց , և երբ իւր չարեաց չափը լեցուելով արգարութեան հզօր ձեռաց իւր վրայ պիգապէս ծանրանալը եւ զինքը ճնշելը զգայ , և իմանալով որ իւր աւնիրաւութեանց վախճանն եկեալ հասեալ է : այնուհետեւ , ահա այն ատեն յուսահատ կատաղութեամբ ճիշդ օրհասական արջու պէս հզօրագոյն կը սկսի կռուիլ եւ իւր առջեւ ելած աւանայն ինչ խորտակել , որպէս զի այնուհետեւ վրէժ մը լուծած լինի . սակայն որովհետեւ ընդհանուր օրէնք է որ միշտ ուղղութիւնն ու արգարութիւնն յաղթող պիտի հանդիսանան թիւրութեան և անիրաւութեան վերայ , հետեւաբար իմաստուն եղողն պէտք է իմաստութեամբ տեղի տայ

այն բոքբոքեալ կատաղութեան առջև , անշուշտ լինելով որ նորա բոքբոքութիւնը մօտալուտ անկման նշանն է . Աստուած որ տէր է որբոց և պաշտպան զոկերաց , պիտի հասցնէ իւր արդար վրէժխնդրութիւնը և գայթի անօրէնն և պիտի իյնայ գլխիկը , որոյ անկում մը շատ մեծ պիտի լինի :

Գ . Ս . Շահանէան :

Մ Ի Հ Ա Մ Ա Ռ Օ Տ Դ Ի Տ Ո Ղ Ո Ի Թ Ի Ի Ն ⁽¹⁾

Մեր ներկայ դիտողութեան առիթ տուաւ Մէլոյ Հայաստանի պատուական լրագրին 39 համար թերթին մէջ հրատարակուած մի նամակ , գրուած Վաղարշապատէն , որոյ մէջ

(1) Սոյն դիտողութիւնը Միաբանութենէն մի քանի պատուարժան հոյրեր և եղբայրներ տուած են Սիօնի մէջ հրատարակելու համար : Իրրեւ միաբանական եղբայրութեան անգամ մէք եւս ըստ ամենայնի համաժողովի Ազգ . հոգեւոր Իշխանութեան մասին յայտնած դաղափայտութիւն , և կարող եմք ըսել , որ համայն Միաբանական լրութիւնն եւս համամիտ է , վասն զի Ս . Աթոռէս մեկնողներուն առթիւ , որք Ազգին մէջ առանց հարցուելու կ'ընդունուին մեծ պատուով եւ ոմանք իսկ Նախկնպատուութեան արժանի դատուած են , հարցումներ եղած են միաբանական Ընդհա . Թողովի մէջ և Ամեն . Ս . Նախագահը յուսադրական պատասխաններով գոհացուցեր է . ըսած է թէ , « Պէտք եղած տեղը գրուած է , հարկաւ տնօրէն . նոթիւն մի կ'ըլլայ » . բայց մինչեւ ցարդ սորա գործնական արդիւնքն չը տեսնաք : Աթէ այս տարւած ընթացքը շարունակուի , ցաւալի հետեւանքներ կարող է ունենալ թէ՛ Ս . Աթոռոյս եւ թէ՛ ընդհանուր Ազգին համար . վասն զի մնացողներն տեսնելով , որ դուրսի կեանքը աւելի գիւրին է , բնականաբար իրենք եւս պիտի հրաժարին : որոյ հետեւութիւնը ամեն խորհող ոք կարող է ինքնին իմաստասիրել :

Ծ . Խ .

Սուրբ Աստուածածնի նախատեսակ կատարելու ժամանակ տեղի ունեցած «Ըմբռամարտութիւն» մը պատմելէ յետոյ, որ պատահած է Ս. Աթոռոյս երբեմն միաբան և արտաքսուած Կիւրեղ վարդապետի և Տիրայու Մելքիսեդէկի մէջ. կը յաւելու Պ. Նամակագիրը իւր կողմէն հեգնական ձեւով մի. «Տեսէք, ինչ կը նշանակէ Երուսաղէմի միաբան լինելն, հանաք մասխարութիւն է. նոքա կռուի վերաբերեալ ամեն տեսակ հնարքն, ձեւերն լաւ գիտեն» և մի քանի տող վարը կ'ըսէ. «Բայց մեր առաւել ցաւ 'ի սիրտ և 'ի հոգի կը զգամք այս պարագաներիս մէջ, որ մի վարդապետ իւր ըմբոստ և ամբարիշտ բնաւորութեան համար Պատրիարքի և ամբողջ Միաբանական Ուխտի որոշմամբ արտաքսուի Երուսաղէմի Ս. Յակովբեանց վանքէն, և Էջմիածնումը ընդունելութիւն, պատսպարանք գտնելէն ետքը, միթէ անշուշտ ձեմարանի Տեսչի փոխանորդ պէտք է ընտրուէր և մի անգամայն բարոյականութեան վարժապետ: Կարծեմ Երուսաղէմի Միաբանական Ուխտի որոշումը ոչ միակողմանի և ոչ թշնամական եղած էր»:

Ինչպէս կը տեսնուի, Պ. Նամակագիրը՝ իւր վարի տողերով արդէն ինքն պատասխանած է իւր ըրած նախատանաց. վասն զի մի կողմէն կը նախատէ՝ կռուարար կոչելով Երուսաղէմայ Միաբանութիւնը և միւս կողմէն կը ջատագովէ Կիւրեղ վարդապետի կրօնարար, ըմբաստ և ամբարիշտ բնաւորութեան համար Միաբանական Ուխտի ըրած արտաքսելու որոշումը: Եթէ իրօք կռուարար է Ս. Աթոռոյս Միաբանութիւնը, ըմբոստութիւն և ամբարշտութիւն չը պիտի համարեր Կիւրեղ վարդապետի կռուարար բնաւորութիւնը. ուստի եւ ոչ պիտի

արտաքսէր: Արդ՝ քանի որ այժմ արտաքսած է, ուրեմն որչափ Պ. Նամակագրի համար եպերելի է, նոյնչափ՝ և աւելի Ս. Աթոռոյս Ս. Պատրիարքին և համայն միաբանական Ուխտին համար եպերելի է կռուարարութիւնը:

Այսու ամենայնիւ չեմք ուրանար և այս, որ երբ կը տեսնեմք և կը ըզգամք թէ օտարները մեր ազգային նշանաւոր իրաւանց ձեռք կը մօտեցընեն, կը դիմագրաւեմք որչափ որ մեր ուժը և կարողութիւնը կը հասնի. առանց նախադրածակ լինելու և մեր կողմէն կռուի առիթ տալու կը կռուիմք ցվերջին շունջ. կը վիրաւորուիմք և կը վիրաւորեմք, 'ի պատահել հարկին կը մեռնիմք անգամ, որպէս զի ազգային իրաւունքները անաղարտ և անկորուստ մնան: Միթէ այս ամօթ է, միթէ այս մասխարութիւն է: Ի՞նչ պիտի ընէր Պ. Նամակագիրը եթէ Երուսաղէմայ Միաբանութեան տեղը լինէր. երբ Յոյն, երբ Լատինը կապտել ուղէին ազգային իրաւունքները, արգեօք կրօնաւարար չը լինելու համար պիտի թողնէր, որ ազգային իրաւունքները լարաբաժին ընէին. թէ իբրեւ հաւատարիմ աւանդապահ, իբրեւ ճշմարիտ հայ ընդ միշտ պիտի դմագրաւէր նշանախեց մի անգամ չը կորսնցնելու համար: Զեմք ցաւիր մէք Պ. Նամակագրի ըրած նախատանաց վերայ, վասն զի լաւ գիտեմք, թէ ամեն անձ նուիրութեան, ամեն նահատակութեան արժանաւոր վարձն ու պսակը միայն թուք ու մուր է մեր Ազգին մէջ:

Գալով երկրորդ կէտին, որով ցաւ կը յայտնէ Միաբանութեան մը արտաքսածը Էջմիածնայ մէջ ընդունելութիւն, պատսպարանք գտնելէն յետոյ ձեմարանի Տեսչին փոխանորդ կարգուելուն վերայ, իրաւացի կը գրեմք և միանգամայն ցաւակից եմք,

նչ անոր համար, որ Ալեքսի վարդապետը Երուսաղէմայ երբեմն Միաբան էր և իւր ներկայ անարդարանալի աւարքով արգարացուցած է Ս. Պատրիարքին և Միաբանական Ուխտին բրած որոշումը. այլ այն արմատական եղծման համար, որ կը տիրէ մեր ազգագային հոգեւոր իշխանութեան մէջ: Ի վաղուց զգացած էինք մեք այս ցաւալի եղծումը և ի վաղուց մեր սիրտը կարեւեր խոցուած էր, բայց կը լուէինք, որպէս զի ժամանակը խոսի, ինչպէս խօսեցաւ Ալեքսի վարդապետի մասին եւ յուսով եմք թէ ոչիտի խօսի ուրիշ շատերու համար:

Յաւած եմք արգարեւ և անշուշտ ցաւած են մեզ հետ ամեն գգայուն անձեր, երբ կը տեսնեն հոգեւոր իշխանութեան մէջ տիրած ներկայ աղաւաղ դրութիւնը, կամ աւելի ճիշդն ըսեմք անիշխանութիւնը. միոյն անարժան գատածը, ուրիշ մը արժանաւոր կը դատէ. միոյն մերժածը, երկրորդ մի փառօք և պատուով կ'ընդունի, որով օր ըստ օրէ անարժանութիւնը կը քաջալերուի. ապիրատութիւնը կը զօրանայ և կը բազմանայ անարժան եկեղեցականաց թիւը: Թերեւս հոգեւոր իշխանութիւնք մի մեանց հակառակ գործելու համար կ'ընեն այս ամենը. բայց ընդհանուր ազգը կը կրէ այս յուր վարչութեան վնասակար արդիւնքները. որովհետեւ այդ եկեղեցականները ոչ թէ իրենց անձը կառավարելու և հովուելու համար կոչուած են, այլ ժողովուրդը և գաւառներ հովուելու համար կոչուած են: Երբ վարդապետ մը անրնդունակ կը դատուի գաւառի մը տեսչութեան, եւ նոյն իսկ Միաբանութեան մը անձուկ չըլանին, ի՞նչ զարմանալի և գերբնական հրաշքով՝ մի ուրիշ եւ աւելի բազմամարդ գաւառի հոգեւոր հայրութեան արժանա-

ւոր և յարմար կ'ըլլայ, միթէ տարբեր են տեսչութիւնները. միթէ գաւառներու փոփոխութիւնը բնաւորութեանց և յատկութեանց փոփոխութիւն կ'ենթադրէ: Մեք չեմք հաւատար այսպիսի հրաշալի և տարօրինակ փոփոխութեանց, քանի կը տեսնեմք որ գաւառները շարունակ առաջնորդական ազգավնաս խնդիրներով կը տագնապին և կ'ալէկոծին, և քանի որ կը զգամք, թէ շատ տեղեր ազգային յառաջադիմութեան կենսական խնդիրները այսպիսի վնասակար և երկպառակիշ խնդիրներու կը զոհուին միշտ:

Որպէս զի ազգային հոգեւոր իշխանութեան մասին ըսածնիս լոկ վերացական են թաղրութիւններ չ'ըլլան, դիտողութիւննիս մասնաւորեմք. Վերջին մի քանի տարիներուս մէջ բաւական անձինք գնացին Ս. Աթոռոյս Միաբանութենէն, ոմանք իրենց ապօրինի ընթացից և արարմանց համար մերժուեցան նոյն իսկ Միաբանական ընդհանուր Ժողովոյ որոշմամբ. ոմանք խաբէութեամբ հեռացան. և ոմանք շատ նեղ գտնելով միաբանական տագնապալիր և անձուկ կացութիւնը իրենց կրից և հաճայից՝ կամուլին հրաժարեցան: Ոչ ոք չը հարցուց այդ հեռացողներուն իրենց հեռանալուն պատճառը. ոչ ոք չը փնտռեց, չը քննեց և չիմացաւ, թէ ի՞նչ ոգւոյ և կրից կը ծառայեն դոքա, այլ միայն դանոնք պատուասիրելու, բարձրացնելու բուռն մրցում մի տեսնուեցաւ ամեն ուրեք, եթէ Միաբանութենէն անջատուողը սարկաւագ էր, վարդապետ ընելով. եթէ վարդապետ՝ ծայրագոյն և եպիսկոպոս ընել տալով և զանազան պաշտօններու կոչելով: Մեք սորա մէջ ոչ անձնական արժանաւորութեան վարձատրութիւն կը տեսնեմք և ոչ այլ ինչ, միմիայն հակառակութիւն. ի՞նչ էր այդ հեռացողներուն նը-

պատահիր . — Ազգին ծառայել . Ազգին
յառաջադիմութեան նպաստել , հա-
ւատք չեմք ընծայեր դոցա պատրուա-
կեալ նպատակին և չըպիտի ընծային
ամեն անոնք , որք փոքր 'ի շատէ կը
զգան եւ կը հասկանան Երուսաղէմի
բարոյտեան նշանակութիւնը : Ամեն
լուսաւորեալ ազգեր կը խոստովանին ,
որ յառաջադիմութեան էական տարր-
ներ են դպրոցն ու տպարան : Եթէ
դպրոցասէր էին , ահա՛ դպրոց , ուր
ամեն գաւառներէ մանուկներ կ'ու-
սանին , կարող էին այս տեղ իրենց ազ-
գասիրական իղձերն ու նպատակներն
'ի գլուխ տանիլ . եթէ տպարանասէր
էին , ահաւասիկ տպարան , կարող է-
ին իրենց գործունէութեամբ Ազգին
եւ Եկեղեցւոյ օգտակար լինիլ . եթէ
ժողովրդասէր էին , դարձեալ Երու-
սաղէմի մէջ կարող էին իրենց ժողո-
վրդասիրութիւնը արդիւնաւորել ,
ուր քանի որ տարուէ տարի ամեն կող-
մերէն , Տաճկաստանի գաւառներէն ,
Ռուսաստանէն , Պարսկաստանէն եւ
այլուստ Հայ — ուխտաւորաց մեծ բազ-
մութիւն կը ժողովի :

Չէր և չէ ասոնց մին , այլ միմիայն
Ս . Աթուոյս խստամբեր կեանքը . ո-
րովհետեւ ծանր պարտուց տակ կը հե-
ծէ և հազիւ ուրեմն իւր Միաբանու-
թեան օրապահիկն կը հայթայթէ դա-
ռին եւ գժուարատար եղանակաւ .
Ազգ . Լրագրերէն տմանք առանց իմա-
նալու բանին էութիւնը , առանց հե-
տախուզելու , միայն հրատարակեցին
թէ « Երուսաղէմոյ Միաբանութեան
բանիբուն և գործունէայ մասը մեզ
անծանօթ պատճառներով կը հեռա-
նայ յիշեալ վանքէն » : Չեմք գիտեր
թէ այդ Մեծ . Պարոններուն համար
բանիբուն և գործունէայ բառերը ինչ
նշանակութիւն ունին . արդեօք ան-
ծուկ կացութեան մէջ Ազգին ծառա-
յելը գործունէութիւն է , թէ Պօլսոյ
հանգիստ և հաճոյարար ափանց վերայ
կեանք անցնելը :

Ահաւասիկ այս է աղգային հոգե-
ւոր Իշխանութեան 'աղաւաղ դրու-
թեան հետեւութիւնը , որ թերեւս
աւելի ծանրանայ , եթէ բարեկարգե-
լու հոգ չը տարուի :

ԱՄՐԻՆԵՆԷ

ԳԻՆՅԱՋՆՈՒՂԻ

Ա

ՈՐՈՏԸՆԴՈՍ ամպրոպաց ճայթռն չըռնդք շանթարձակ ,
Բարդ 'ի բարդին դիզացեալ՝ պատի ամպոց թուխ կուտակ
ցեթերին ծով կապուտակ :

Մասիս հըսկայն հինաւուրց , յը յԱկոււոյն ջինջ ալիս
Բստուերաշուբն հովանիք վէտ վէտ կային 'ի ծըրխնս ,
Յարեանց լուղի ճապաղիս :

Ո՛չ եւս հարսունք նաղելիք ճեմ՝ ըզճեմի դարձադարձ ,
Զաստուածանուէր առնուն պար յորոս վարդից պոսակազգեաց
Առ խաղս վըճիտ աղբերաց :